

سراب سپهری و جبران خلیل جبران

در آینه رمانتیسم

دکتر زهرا صدیقی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک - پیشوا

زهرا صدیقی

سرشناسه: سلیمانی، زهرا، ۱۳۵۰ -
عنوان و نام پدیدآور: سهراب سپهری و جبران خلیل جبران در آینه رمانتیسم/ زهرا سلیمانی، زهرا صدیقی.
مشخصات نشر: تهران: انتشارات فرهنگ و تمدن، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۹۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۹۱-۲۷-۵
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. [۴۲] - ۴۸.
موضوع: سپهری، سهراب، ۱۳۰۷ - ۱۳۵۹ -- نقد و تفسیر
موضوع: جبران، جبران خلیل، ۱۸۸۲ - ۱۹۳۱م. -- نقد و تفسیر
موضوع: شعر فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد
موضوع: عربی -- قرن ۲۰م. -- تاریخ و نقد
موضوع: رمانتیسم
شناسه: صدیقی، زهرا، ۱۳۶۲ -
رده: کنگره: ۳۹۲/س۸/س۸۴/PIR
ردیف: ۸۶۱/۶۲
شماره کتاب ملی: ۳۳۰۹۵۵۳
ویرتار: سمیرا آری
ناظر فنی: سارا حاج
طرح و گرافیک: کانون آگهی و تبلیغات فرهنگ و تمدن
چاپ اول: ۹۲ - تهران
شمارگان: ۲۰۰ نسخه
قیمت: ۸۵۰۰ تومان

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

آدرس: بزرگراه شهید همت، ابتدای سردار جنگل، نرسیده به چهار راه گنجینه،
ساختمان پویا، واحد ۲۲، تلفن: ۸۵۸۱۱۰۴ email: sfti_1390@yahoo.com

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۱۱
مقدمه.....	۱۳
فصل اول- آشنایی با مکتب رمانتیسم.....	۱۹
۱- بررسی واژه رمانتیسم.....	۱۹
۲- مکتب رمانتیسم در ادبیات غرب.....	۲۰
۳- عوامل ظهور مکتب رمانتیسم در اروپا.....	۲۰
۴- اصول مکتب رمانتیسم.....	۲۱
۱-۴- آزادی.....	۲۱
۲-۴- خویش قهرمانی (شخصیت).....	۲۱
۳-۴- هیجان و احساسات.....	۲۲
۴-۴- گریز از واقعیت و سیاحت در عالم خیال.....	۲۲
۵-۴- تجدید در کلمات، مضامین و ساختارهای ادبی.....	۲۲
۶-۴- علاقه به مسیحیت.....	۲۳
۵- موضوعات کلی در مکتب رمانتیسم.....	۲۳
۱-۵- فردیت.....	۲۳
۲-۵- دین.....	۲۴
۳-۵- طبیعت.....	۲۴
۴-۵- عشق.....	۲۴
۶- قالب‌های ادبی در مکتب رمانتیسم.....	۲۵
۱-۶- شعر.....	۲۵
۲-۶- داستان.....	۲۵
۳-۶- نمایشنامه.....	۲۵

۲۵.....	۴- نقد ادبی.....
۲۶.....	۷- بزرگان مکتب رمانتیسم در اروپا
۲۶.....	الف) در فرانسه
۲۷.....	ب) در انگلستان.....
۲۷.....	ج) در آلمان.....
۲۷.....	پ) رشت ها
۲۹.....	فصل دوم رمانتیسم در شعر معاصر عربی و فارسی
۳۰.....	۱- رمانتیسم در شعر معاصر عربی.....
۳۱.....	۲- رمانتیسم در شعر معاصر فارسی.....
۳۱.....	۳- عوامل مشترک ظهور رمانتیسم در شعر معاصر عربی و فارسی.....
۳۳.....	۴- ویژگی‌های مکتب رمانتیسم در شعر معاصر عرب
۳۳.....	۵- ویژگی‌های مضمونی و محتوایی مکتب رمانتیسم در شعر معاصر عرب
۳۳.....	۱-۵- عشق به طبیعت
۳۳.....	۲-۵- مرگ، اندوه و بدبینی
۳۴.....	۳-۵- عشق و زن
۳۴.....	۴-۵- دین و دعوت به آزادی در آن
۳۵.....	۵-۵- گریز از جامعه و پناه بردن به عالم معنوی
۳۵.....	۶-۵- گرایش‌های انسانی و ملی
۳۵.....	۶- ویژگی‌های زبانی و ادبی مکتب رمانتیسم در شعر معاصر
۳۵.....	۱-۶- وحدت عضوی (ارگانیک) در قصیده
۳۶.....	۲-۶- به کارگیری الفاظ و عبارات مانوس
۳۶.....	۳-۶- خیال.....
۳۶.....	۴-۶- موسیقی
۳۶.....	۵-۶- وزن و قافیه
۳۷.....	۷- ویژگی‌های مکتب رمانتیسم در شعر معاصر فارسی
۳۷.....	۸- ویژگی‌های مضمونی و محتوایی مکتب رمانتیسم در شعر معاصر فارسی

۲۷	۱-۸- عشق به طبیعت.....
۳۸	۲-۸- مرگ، اندوه و بدبینی.....
۳۸	۳-۸- عشق و زن.....
۳۸	۴-۸- دین و دعوت به آزادی در آن.....
۳۸	۵-۸- گریز از جامعه و پناه بردن به عالم مثالی.....
۳۹	۶-۸- گرایش‌های انسانی و ملی.....
۳۹	ویژگی‌های زبانی و ادبی مکتب رمانتیسم در شعر معاصر فارسی.....
۳۹	۱-۹- قالب اسلوب.....
۴۰	۱-۹- به کارگیری الفاظ و عبارات مانوس.....
۴۰	۳-۹- خیال.....
۴۰	۴-۹- موسیقی.....
۴۰	۱۰- مقایسه ویژگی‌های مکتب رمانتیسم در شعر معاصر عربی و فارسی.....
۴۱	۱۰-۱- مقایسه ویژگی‌های مسنون و متولد مشترک مکتب رمانتیسم در شعر معاصر عربی و فارسی.....
۴۱	۲۰-۱- مقایسه ویژگی‌های زبانی و ادبی مشترک مکتب رمانتیسم در شعر معاصر عربی و فارسی.....
۴۲	۱۱- نمایندگان مکتب رمانتیسم در شعر معاصر.....
۴۲	خلیل مطران (۱۸۷۲-۱۹۴۹).....
۴۲	جبران خلیل جبران (۱۸۸۳-۱۹۳۱).....
۴۲	ابوالقاسم الشابی (۱۹۰۹-۱۹۳۴).....
۴۳	ایلیا ابو ماضی (۱۸۸۹-۱۹۵۷).....
۴۳	احمد زکی ابوشادی (۱۸۹۲-۱۹۵۵).....
۴۳	میخائیل نعیمه (۱۸۸۹-۱۹۸۸).....
۴۳	الیاس ابوشبکه (۱۹۰۳-۱۹۴۷).....
۴۳	ابراهیم ناجی (۱۸۹۸-۱۹۵۳).....
۴۳	علی محمود طه (۱۹۰۲-۱۹۴۹).....
۴۴	۱۲- نمایندگان مکتب رمانتیسم در شعر معاصر فارسی.....
۴۴	نیما یوشیج (۱۲۷۶-۱۳۳۸ هـ.ش).....
۴۴	محمدحسین شهریار (۱۲۸۵-۱۳۶۵ هـ.ش).....

۴۴.....	فریدون توللی (۱۳۶۴-۱۲۹۸ هـ.ش)
۴۴.....	نادر نادریپور (۱۳۷۸-۱۳۰۸ هـ.ش)
۴۴.....	فریدون مشیری (۱۳۷۹-۱۳۰۵ هـ.ش)
۴۴.....	فروغ فرخزاد (۱۳۴۵-۱۳۱۳ هـ.ش)
۴۵.....	بهراب سپهری (۱۳۵۹-۱۳۰۷ هـ.ش)
۴۷.....	سبل سوم- مروی بر زندگی، آثار و سبک سهراب سپهری و جبران خلیل جبران
۴۷.....	الف سهراب سپهری
۴۷.....	رنگی نام سهراب سپهری
۵۱.....	نگاهی به آثار سهراب سپهری
۵۱.....	مرگ رنگ
۵۲.....	زندگی خواب‌ها
۵۳.....	آوار آفتاب
۵۳.....	شرق اندوه
۵۳.....	صدای پای آب
۵۴.....	مسافر
۵۴.....	حجم سبز
۵۵.....	ما هیچ، ما نگاه
۵۵.....	سبک سهراب سپهری
۵۶.....	(ب) جبران خلیل جبران
۵۶.....	زندگی‌نامه جبران خلیل جبران
۶۰.....	نگاهی به آثار جبران خلیل جبران
۶۰.....	الموسیقی: (موسیقی)
۶۰.....	الأرواح المتمرده: (جان‌های سرکش)
۶۰.....	عرائس المروج: (نوعروسان دشت‌ها)
۶۰.....	الأجنحة المتكسرة: (بال‌های شکسته)
۶۱.....	دمعة و ابتسامة: (اشکی و لبخندی)

البدائع والطرائف: (تازه‌ها و طرقة‌ها).....	۶۱
النبي: (پيامبر)	۶۱
المواكب: (كاروان‌ها)	۶۲
المجنون: (ديوانه)	۶۲
السابق: (پيشرو)	۶۲
رمز و زبد: (ماسه و كف)	۶۲
يسوع ابن الانسان: (عيسى پسر انسان)	۶۲
آية الارض: (نرمانا و ايان زمين)	۶۳
التائه: (سرگردان)	۶۳
حديقة السحر: (باغ سحر)	۶۳
- سبك جبران خليل جبران	۶۳
ج) مقايسه اين دو شاعر	۶۴
- مقايسه آثار سهراب سپهری و جبران خليل جبران	۶۵
پی نوشت‌ها	۶۵
فصل چهارم- تحليل و مقايسه مضامين رمانتيك در اشعار سهراب سپهری و جبران خليل جبران .	۶۷
مضامين رمانتيك در اشعار سهراب سپهری و جبران خليل جبران	۶۷
۱-۱- طبيعت	۶۸
۲-۱- مرگ، اندوه و بدبینی	۷۶
۳-۱- عشق	۸۱
۴-۱- گریز از جامعه، پناه بردن به عالم مثالی و بازگشت به گذشته:	۸۵
۵-۱- گرایش‌های انسانی و ملی	۹۰
نتیجه‌گیری	۹۵
فهرست منابع و مآخذ	۹۷

پیشگفتا

ادبیات تطبیقی، یکی از رشته‌هایی به شمار می‌آید که در سده اخیر به طور بسیار جدی و علمی مورد توجه قرار گرفته و در جهان غرب و شرق به صورت علمی و تحقیقی بدان پرداخته شده است. هرچند این بار این پژوهش‌ها مورد توجه بوده است. اما در سده اخیر این موضوع به صورت یک روش مستقل مطرح شده است. از این‌روست که امروزه تحقیق و تفحص در حوزه ادبیات تطبیقی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. به ویژه آن که در حیطه ادبیات معاصر باشد؛ بنابراین پژوهش درباره زندگی و آثار ادبای برجسته‌ای همچون سهراب سپهری و جبران خلیل جبران که هر دو از بزرگان ادبیات معاصر ایران و لبنان هستند، بیشتر مورد توجه نویسندگان و محققان قرار می‌گیرد. چرا که به دلیل از شخصیت‌های شگفت زمانه خویش بوده‌اند و به نظر دارای اشتراکات فراوانی در زندگی، علایق، آثار و ... می‌باشند، خاصه آن که هر دو از پیروان و بزرگان مکتب رمانتیسم به شمار می‌آیند.

جبران در لبنان و سپهری در ایران، از شاعران نوگنای عصر و پیشروان رمانتیسم در ادبیات عربی و فارسی محسوب می‌شوند که تاکنون از این منظر مورد تحقیق و بررسی قرار نگرفته‌اند و در ادبیات تطبیقی، بیش از هر چیز می‌توان به لحاظ وجه اشتراک اندیشه بشری پی‌برد که چگونه اندیشه‌ای در نقطه‌ای از جهان توسط اندیشمندان، ادیبان، شاعران یا شاعری مطرح می‌شود و در نقطه دیگر همان اندیشه به گونه‌ای دیگر مجال برای بیان پیدا می‌کند. این نوشتار برآنست علاوه بر معرفی این دو شاعر، با ارائه شواهد موضوعی مکتب رمانتیسم در اشعار جبران خلیل جبران و سپهری به مقایسه این گونه‌ها و احیاناً اثبات سهراب از جبران بپردازد، با این اعتراف که آنچه در این نوشتار آمده صرفاً راهنمای سطح عطفی در پژوهش‌های عمیق‌تر و گسترده است.

زهره سلیمانی- زهره صدقاتی

www.ketab.ir

مقدمه

ادبیات تطبیقی، بررسی روابط تاریخی ادبیات ملی با ادبیات دیگر زبان‌هاست و این‌که چگونه ادبیات یک کشور با ادبیات دیگر سرزمین‌ها پیوستگی می‌یابد و بر یکدیگر تأثیر متقابل می‌نهند؟ ادبیات مزبور به دریافت داده و چه چیزهایی به عاریت می‌دهد؟ از این‌رو، ادبیات تطبیقی، بیانگر انتقال پدیده‌های ادبی از یک ملت به ادبیات دیگر ملت‌هاست. جابه‌جایی و انتقال، گاهی در حوزه واژه‌ها و موضوعات است و زمانی در تصاویر و قالب‌های مختلف بیانی چون قصیده، قطعه، رباعی، مثنوی، قصه، نمایشنامه، مآله و ... خودنمایی می‌کند. گاهی نیز در حوزه احساسات و عواطفی است که از ادیبان دیگر سرزمین‌ها به ادیبان دیگر سرزمین‌ها منتقل می‌شود و او را متأثر می‌سازد. دیدگاه یک ادیب نیز می‌تواند به ادیبان دیگر سرزمین‌ها منتقل شده و آنان را تابع و پیرو خود سازد. مرز میان ادبیات یک کشور با ادبیات دیگر کشورها در قلمرو پژوهش‌های تطبیقی، زبان‌هاست. اختلاف زبان‌ها، شرط انجام روش‌های تطبیقی در حوزه ادبیات است.

امروزه، شاید یکی از مهم‌ترین رشته‌های پرکاربرد علوم انسانی در دانشگاه‌های بزرگ جهان، رشته و گرایش‌های ادبیات تطبیقی باشد. چرا که در روند آن، روابط بین‌المللی و ادبیات میان ملت‌ها کاملاً آشکار می‌شود. این نوع ادبیات، بدون تأثیر و تأثر فرهنگ‌ها هرگز امکان‌پذیر نمی‌شود و آنچه جان را به کالبد ادبیات تطبیقی می‌دمد، همان روابط فرهنگی میان ملت‌هاست. ادبیات تطبیقی بیانگر این نکته است که تکامل و شکوفایی ادبیات هر ملت به دور از اندیشه‌های ادبی و ملی دیگر اقوام، ناممکن می‌باشد. اما از آنجا که هنوز عمر چندانی از ظهور این رشته جدید در عالم ادبیات سپری نشده است و از آنجا که در وجه تسمیه آن نوعی ابهام و نقص وجود دارد، شاهد ظهور مکاتب مختلف با تعاریف و دیدگاه‌های متفاوت و بعضاً

رویکردهای متضاد نسبت به آن هستیم. پدیده‌ای که ما را بر آن می‌دارد تا اشاره‌ای هرچند گذرا به وجه تسمیه، تاریخچه پیدایش و مکاتب مختلف آن داشته باشیم (خضری، ۱۳۸۵: ۱۲۶).

اکثر صاحب‌نظران از جمله سعید علوش و حسام الخطیب بر این عقیده‌اند که تعبیر «ادبیات تطبیقی» تعبیری مبهم و ناقص می‌باشد و بهتر است که به جای آن از اصطلاحات «تاریخ تطبیقی ادبیات»، «تاریخ روابط بین‌المللی ادبیات» و یا «ادبیات مقابله‌ای» استفاده شود. ولی اصطلاح «ادبیات تطبیقی» به علت کثرت استعمال، بر دیگر وجوه تسمیات برتری یافته است.

«تعبیر و اصطلاح «ادب تطبیقی» را اولین بار، «ویلمن»^۱ - نقاد فرانسوی - در سال ۱۸۲۸ میلادی در اروپا به کار برد و سپس «سنت بو»^۲ - منتقد مشهور دیگر فرانسوی - آن را ترویج داد و به کار برد. «ویلمن» و «سنت بو» (پالیزبان، ۱۳۸۷: ۵۱).

به دلیل اختلاف نظر میان ادیبان و دانشمندان درباره این شاخه جدید از ادبیات و حدود و مرزهای آن، مکاتب مختلفی در این حوزه شکل گرفت که از مهم‌ترین این مکاتب می‌توان به مکتب فرانسوی، مکتب آلمانی، مکتب آلمانی اشاره کرد.

ادبیات تطبیقی در اواخر قرن نوزدهم میلادی به عنوان یک علم مطرح شد و در میان سال‌های ۱۸۸۶ و ۱۹۲۰ میلادی به صورت رشته دانشگاهی درآمد. سپس وارد سرزمین‌های دیگر گردید و به کشورهای بسیاری گسترش یافت.

ادبیات تطبیقی از شاهکارهای نقدی است که به سنجش آثار، عناصر، انواع، سبک‌ها، دوره‌ها، جنبش‌ها و چهره‌های ادبی و به طور کلی مقایسه ادبیات در مفهوم کلی آن در دو یا چند فرهنگ و زبان مختلف می‌پردازد (به نقل از اصل و سنی، ۱۳۸۶: ۷).

این شاخه از ادبیات، بیشتر در آثار مکتوب نمودن می‌یابد. همچنین با گسترش ارتباطات جهانیان وسیع‌تر گردیده و روزه‌روز از اهمیت بیشتری برخوردار می‌شود. کشورهای عربی و ایران نیز از این امر مستثنی نیستند. به طوری که در حوزه ادبیات تطبیقی، اشتراک‌ها و تشابه‌های فراوانی را می‌توان در بین آن‌ها یافت و مطالعه پیوند ادبیات ایران و عرب و بررسی جنبه‌های گوناگون آن یکی از مهم‌ترین شاخه‌های ادبیات تطبیقی است.

مشابهت و همانندی شاعران عرب و ایرانی به حدی است که نیمی از تصاویر شعرای ایرانی برگرفته از شعرای عرب می‌باشد. این مشابهت، محصول فضای فرهنگی مشترک و محیط

1. Villemain

2. Saint Beuve Augustine

اجتماعی اسلام است (همان: ۲۱). علاوه بر این، اشتراکات وزن‌های عربی و فارسی در حوزه شعر وجود مهاجران ایرانی در مناطق عربی، تأثیرپذیری شاعران ایرانی از شعرای عرب و ...، همگی در پیدایش این تشابهات دخیل بودند.

حال با این اشاره بر ادبیات تطبیقی، به مکتب ادبی رمانتیسم که موضوع اصلی این نوشتار می‌شد، می‌پردازیم:

کتب ادبی رمانتیسم که صاحب‌نظران، بعضی از ریشه‌های فکری آن را به افکار افلاطون نسبت می‌دهند، در اواخر قرن هجدهم میلادی و تحت تأثیر عوامل مختلف فرهنگی و اجتماعی با به عنوان ادبیات اروپا نهاد. آنچه درباره اصول مکتب رمانتیسم می‌توان گفت این است که این مکتب در نقطه مقابل مکتب کلاسیسم قرار می‌گیرد. در حالی که کلاسیک‌ها بیشتر ایده‌آلیست هستند یعنی خواهند فقط زیبایی و خوبی را شرح و بیان کنند. اما رمانتیک‌ها تلاش می‌کنند تا گذشته را زبانی، شاعرانه و بدی را هم به تصویر بکشند. مکتب کلاسیسم تابع عقل است و آثار ادبی را در چهار چوب قوانین ادبی ارزشمند می‌داند. در حالی که مکتب رمانتیسم به عواطف و احساسات ادیبان ارزش بیشتری می‌نهد و به طبیعت و پدیده‌های آن علاقه‌مند است.

این تفاوت‌ها، از نظر رمانتیک‌ها، مانع آشنایی و بیان است. از این‌رو، همه قواعد کلاسیک‌ها را شکسته و دور انداختند. رمانتیک‌ها ارزش دادن به احساسات ادیب، راه را برای آزادی بیان هموار کردند و به همین دلیل، آثار رمانتیک‌ها بیانگر عشق‌ها، دردها، یأس‌ها و امیدهای آنان گردید.

با گذشت زمان و در اثر گسترش روابط شرق و غرب، افکار رمانتیک در میان افکار غربی دیگر وارد مشرق زمین شد. جبران خلیل جبران (۱۸۸۳-۱۹۳۱م) نویسنده لبنانی و شاعر لبنانی از پیشوایان مکتب ادبی رمانتیسم در بین شاعران عرب‌زبان به شمار می‌رود. روح حساس و اندیشه‌های لطیف و عمیق جبران با مکتب رمانتیسم و مفاهیم و اصول این مکتب ادبی کاملاً سبب داشت. آثار جبران که آینه تمام‌نمای روح یک ادیب و شاعر رمانتیک است، در مکتب رمانتیسم عرب، تأثیر فراوانی نهاد و الگوی عده‌ای از نویسندگان بعد از خود شد.

با نگاهی به آثار جبران، می‌توان گفت که او تحت تأثیر «ویلیام بلیک»^۱ پیشوای جنبش

رمانتیک در ادبیات انگلیسی بوده است. به ویژه این تأثیرپذیری در ترسیم چهره مسیح دیده می‌شود.

تأثیرپذیری سهراب سپهری (۱۳۵۹-۱۳۰۷ هـ.ش) شاعر و نقاش معروف ایرانی از مکتب رمانتیسم نیز، به طور واضح و آشکار در آثار وی دیده می‌شود. در حقیقت در اشعار سهراب سپهری نوعی رمانتیسم زلال و شفاف منعکس شده است که با گذر زمان پخته‌تر می‌شود و آن‌گونه که با افکار عرفانی و اشراقی سهراب درمی‌آمیزد، جلوه‌ای ویژه به خود می‌گیرد که می‌توان آن را سبک شخصی سهراب دانست.

نمای کلی از این چهار فصل تدوین شده است. فصل اول تحت عنوان «آشنایی با مکتب رمانتیسم» است. در این فصل ابتدا، به بررسی واژه رمانتیسم پرداخته و سپس تاریخ پیدایش و چگونگی گسترش سبب رمانتیسم در ادبیات غرب را مورد بررسی قرار داده‌ایم. عوامل ظهور، اصول، موضوعات کلی، قالب‌های ادبی و بزرگان مکتب رمانتیسم در اروپا، از دیگر موضوعاتی است که در این فصل به آن اشاره کرده‌ایم.

در بخش عوامل ظهور، به عواملی چون، انقلاب فرانسه، مباحث فلسفی و زیبایی‌شناسی جدید، کشف شدن شخصیت‌های پیروز و قهرمانان، یافتن ادبیات قدیم شمال اروپا و پیدایش انجمن‌ها و محافل ادبی جدید اشاره کردیم. در این بخش نیز، به اختصار توضیح داده‌ایم.

در بخش اصول نیز، اصولی همچون، «لذت»، «خویش قهرمانی» (شخصیت)، هیجان و احساسات، گریز از واقعیت و سیاحت در عالم خیال، تجدید در علم، مضامین و ساختارهای ادبی و علاقه به مسیحیت را مورد بررسی قرار داده‌ایم، اما در بخش موضوعات کلی، به مهم‌ترین این موضوعات که همان، فردیت، دین، طبیعت و عشق می‌باشد پرداخته‌ایم.

در بخش قالب‌های ادبی به چهار قالب شعر، داستان، نمایش و نقد ادبی اشاره نموده‌ایم و در آخر، بزرگان این مکتب را در فرانسه و انگلستان و آلمان معرفی کرده‌ایم. در فصل دوم که تحت عنوان «رمانتیسم در شعر معاصر عربی و فارسی» است، ابتدا به چگونگی ظهور این مکتب در شعر معاصر این دو زبان پرداخته‌ایم و سپس عوامل مشترک ظهور مکتب رمانتیسم در شعر معاصر عربی و فارسی را برشمرده‌ایم.

ویژگی‌های مکتب رمانتیسم در شعر معاصر فارسی و عربی و مقایسه ویژگی‌های مشترک این دو با هم، از دیگر موضوعاتی است که در این فصل به طور کامل به آن پرداخته و این ویژگی‌ها را در دو حیطه مضمونی و محتوایی و همچنین زبانی و ادبی مورد بررسی قرار داده‌ایم.

از ویژگی‌های مضمونی و محتوایی این مکتب در شعر معاصر عربی و فارسی به ویژگی‌هایی چون، عشق به طبیعت، مرگ، اندوه و بدبینی، عشق و زن، دین و دعوت به آزادی در آن، گریز از جامعه و پناه بردن به عالم مثالی و سرانجام گرایش‌های انسانی و ملی اشاره کرده‌ایم. سپس در قسمت ویژگی‌های زبانی و ادبی این مکتب در شعر معاصر عربی به مباحثی همچون وحدت عصری، در قصیده، به کارگیری الفاظ و عبارات مأنوس، خیال، موسیقی و همچنین وزن و قافیه پرداخته‌ایم.

در بخش ویژگی‌های زبانی و ادبی مکتب رمانتیسزم در شعر معاصر فارسی به ویژگی‌هایی چون، قالب و اسلوب، به کارگیری الفاظ و عبارات مأنوس، خیال و موسیقی اشاره کرده و به مقایسه این ویژگی‌ها در شعر معاصر عربی و فارسی، در هر دو حیطه پرداخته‌ایم. در پایان فصل نیز، نمایندگان این مکتب در شعر معاصر عربی و فارسی معرفی نموده‌ایم.

فصل سوم را به بررسی آثار و سبک سهراب سپهری و جبران خلیل جبران اختصاص داده‌ایم و به مقایسه زندگی و آثار هر دو شاعر پرداخته‌ایم و از آنجا که این پژوهش درصدد بررسی اشعار سهراب و جبران نباشد، ما بر آن در این بخش، از آثار ایشان در زمینه نامه‌ها و نقاشی‌ها صرف‌نظر کرده‌ایم.

فصل چهارم با عنوان «تحلیل و مقایسه مضامین رمانتیک در اشعار سهراب سپهری و جبران خلیل جبران» اصلی‌ترین فصل کتاب محسوب می‌شود که در این بخش به مؤلفه‌های مکتب رمانتیسزم در اشعار هر دو شاعر اشاره نموده و سپس به مقایسه مؤلفه‌های مشترک در میان اشعار سهراب و جبران پرداخته‌ایم.

شایان ذکر است، با توجه به این که آثار جبران خلیل جبران بیشتر منثور می‌باشد و اثر منظوم کم‌تر دارد. از این‌رو، نمونه‌هایی که از وی در این فصل به آن اشاره شد، نیز اندک می‌باشد. به همین منظور، سعی شده در آوردن نمونه‌های شعری از هر دو شاعر -سهراب جبران- توازن برقرار باشد.

از مؤلفه‌های مکتب رمانتیسزم در اشعار سهراب به مؤلفه‌هایی چون، طبیعت، مرگ، اندوه و بدبینی، عشق، گریز از جامعه، پناه بردن به عالم مثالی و بازگشت به گذشته، گرایش‌های انسانی و ملی و سرانجام به کارگیری الفاظ و عبارات مأنوس اشاره کرده‌ایم.

همچنین از مؤلفه‌های این مکتب در اشعار جبران به مؤلفه‌هایی همچون، طبیعت، مرگ، اندوه و بدبینی، عشق، گریز از جامعه، پناه بردن به عالم مثالی و بازگشت به گذشته، گرایش‌های انسانی و ملی و دین پرداخته‌ایم.

در پایان این فصل نیز، با بررسی کلی مکتب رمانتیسم در اشعار سهراب سپهری و جبران خلیل جبران و با نگرشی تطبیقی و مقایسه‌ای به نتیجه‌گیری بحث پرداخته شده است. با این امید که این پژوهش گامی به جلو در حوزه ادبیات تطبیقی و نقد باشد.